

Tomislav ŠEPAROVIĆ

ANTONINIJANI IZ VIGNJA NA PELJEŠCU

THE ANTONINIANI FROM VIGANJ ON PELJEŠAC PENINSULA

UDK: 904 : 737.1] (497.5 Viganj) "652"

Stručni članak

Primljeno: 1. 10. 2001.

Odobreno: 15. 10. 2001.

Tomislav Šeparović

HR, 21000 SPLIT

Muzej hrvatskih arheoloških spomenika

Stjepana Gunjače b. b.

Autor obrađuje šesnaest primjeraka antoninijana iz Vignja na Pelješcu koji se čuvaju u privatnom vlasništvu. Novac potječe iz druge polovine trećeg stoljeća. Najstariji primjerak je iz doba zajedničke vladavine careva Valerijana i Galijena, dok je najmlađi kovan za cara Kvintila godine 270. Zajedničko im je obilježje da su svi probušeni barem na dva, a neki i na tri mjesta. Vjerojatno je riječ o skupnom nalazu ili o dijelu skupnog nalaza novca koji je u nekom kasnijem razdoblju poslužio za ukrašavanje jednog dijela nošnje.

Viganj je naselje smješteno na jugozapadnom dijelu poluotoka Pelješca u zaklonjenoj uvali, oko sedam kilometara udaljeno od najvećega pelješkog naselja Orebića.¹ Povoljni uvjeti života, kojima osobito pridonose izvori pitke vode, od davnina su ovo mjesto činili privlačnim za ljude. Stoga nije čudno da se u Vignju mogu pratiti tragovi ljudskog življenja još iz prapovijesti.² U arheološkoj se literaturi ime ovoga naselja najčešće spominje u svezi s otkrićem i istraživanjem potonuloga rimskog trgovačkog broda kod rta Sv. Ivan.³ To je ujedno i jedini sustavno istraživani viganjski arheološki lokalitet koji, dakako, nema izravne veze sa situacijom na području samog naselja, gdje veći broj slučajnih arheoloških nalaza svjedoči o naseljavanju i intenzivnom životu ljudi na tome mjestu u rimsko doba.⁴ Ponajprije valja izdvojiti ostatke arhitekture neke građevine koji su prilikom obrade zemlje pronađeni na predjelu Bililo.⁵

¹ Ovaj skromni rad posvećujem svojem ocu Anti, rođenom Vignjaninu.

² FISKOVIĆ, 1953., 221.

³ RAPANIĆ, 1972.

⁴ FISKOVIĆ, 1953.

⁵ FISKOVIĆ, 1953., 220, 236.

Otkriven je i veći broj ulomaka rimskih keramičkih posuda i opeka, među kojima je osobito zanimljiv ulomak grčke vaze.⁶ Još iz prve polovine 19. stoljeća poznat je viganjski nadgrobni natpis koji korčulanski sakupljač starina Matija Kapor daje na proučavanje poznatom hvarskom povjesničaru Petru Niseteu, a poslije ga objavljuje Mommsen u CIL-u.⁷ Osobito je atraktivan nalaz game s prikazom golobrada mladića za kojega je C. Fisković pretpostavio da predstavlja mladog Nerona.⁸ U literaturi se spominju i otkrića rimskih grobova, od kojih je jedan dječji u amfori dok su ostali zidani.⁹

U Vignju je nađeno i dosta rimskog novca, ali je veći dio tih nalaza nažalost netragom nestao. Poznati su primjerci novca careva Konstancija, Konstantina Velikog, te Otacile Severe, žene cara Filipa.¹⁰ Novac koji ovdje obrađujemo otkupljen je od privatne osobe za vrijeme jedne od kampanja vođenih sedamdesetih godina na istraživanju rimskog brodoloma.¹¹ Osim podatka da potječe iz Vignja, nema nažalost nikakvih drugih podataka o okolnostima nalaza.

Riječ je o šesnaest primjeraka antoninijana, među kojima je najstariji iz razdoblja zajedničke vladavine careva Valerijana i Galijena, dok je najmlađi primjerak iz doba cara Kvintila. Vremenski raspon u koji se mogu svrstati je između 257. i 270. godine. Za deset primjeraka može se ustvrditi da su kovani u rimskoj kovnici, četiri potječu iz siscijske kovnice, dok se za dva primjerka zbog njihove istrošenosti ne može točno odrediti mjesto kovanja. Zajedničko svim primjercima jest da su probušeni najmanje na dva, a neki i na tri mjesta. To znači da su u nekom kasnijem razdoblju bili sekundarno upotrijebljeni kao sredstvo za ukrašavanje jednog dijela nošnje. Veći broj kružnih perforacija na njima ukazuje na to da nisu služili kao privjesci, nego da su bili čvrsto fiksirani za podlogu. Vjerojatno su ukrašavali neki komad odjeće, pojas ili pokrivalo za glavu. Kod nas je poznat nalaz niza probušenog rimskog i bizantskog novca na starohrvatskome groblju iz 9. stoljeća u Gajinama kod Kaštel Sućurca,¹² no običaj ukrašavanja novcem zadržao se do dana današnjega, te je vrlo teško odrediti kada su viganjski antoninijani iskorišteni u tu svrhu, pogotovo što im nisu poznate okolnosti nalaza.

⁶ FISKOVIĆ, 1953., 220, 221, sl. 2.

⁷ CIL III, 1765b.

⁸ FISKOVIĆ, 1953., 237, sl. 11.

⁹ BULIĆ, 1901; BJELOVUČIĆ, 1921., 12. Bjelovučić spominje i grobni nalaz nekakve zlatne šipke triangola koja do danas nije sačuvana pa nije jasno o čemu se zapravo radi.

¹⁰ BULIĆ, 1901.; FISKOVIĆ, 1953., 237.

¹¹ Novac je otkupio gospodin Bojan Pešl, danas kustos Pomorskog muzeja u Splitu, koji je bio jedan od članova istraživačke ekipe. Gospodinu Pešlu najtoplije zahvaljujem što mi je omogućio njihovu objavu.

¹² O okolnostima nalaza novca iz Gajina, te o literaturi vezanoj za ovaj lokalitet vidi: PITEŠA, ŠARIĆ 1992.

Razdoblje iz kojeg potječe viganjski novac spada u najdramatičnije u povijesti Rimskoga Carstva. To su teške godine kada su temelji Rima ozbiljno uzdrmani, a cijeli sustav upravljanja državom poremećen. Nije stoga čudno da upravo iz tog vremena potječu mnogi skupni nalazi novca, premda oni ne moraju nužno odražavati nekakvu političku krizu ili neposrednu ratnu opasnost. Kod nas je poznato nekoliko takvih nalaza, među kojima neki sadržavaju manji broj primjeraka, dok se kod nekih taj broj mjeri i s nekoliko tisuća primjeraka.¹³ Vrlo je vjerojatno da i viganjski antoninijani spadaju u tu kategoriju novčanih nalaza. Da bismo što bolje shvatili njihovu ulogu, moramo najprije nešto reći o povijesnom kontekstu u kojemu su kovani.¹⁴

Galijen vlada od 253. godine zajedno sa svojim ocem Valerijanom, koji ga je postavio za suvladara. U to su doba granice Carstva ozbiljno ugrožene od nekoliko različitih neprijatelja. Godine 256. Perzijanci pod vladarom Šapurom zauzimaju Antiohiju, dok sjeverni limes napadaju Germani i Goti. Osim toga, Franci preko južne Galije upadaju u Hispaniju, a Skiti pljačkaju rimske gradove na sjeveroistoku. Premda je Galijen uspješno obranio Galiju, a budući car Aurelijan odbio napadače od srednjeg Dunava, opasnost je bila tolika da se morala reorganizirati obrana Italije i samoga Rima. Godine 257. za guvernera Galije postavljen je Postum, a Valerijan je požurio na istok kako bi vratio Antiohiju, što mu je i uspjelo. U međuvremenu su se Goti spustili Dunavom, opljačkali Bizantij i upali u Bitiniju. Da bi spriječio udruživanje Gota i Perzijanaca, Valerijan odlazi iz Antiohije i godine 259. pobjeđuje Gote. Potom prelazi Mezopotamiju i udara na Perzijance, ali rimska vojska, iscrpljena boleštinama i napornim ratovanjem, biva poražena, a sam Valerijan pada u zarobljeništvo, gdje je i umro. Šapur nakon toga ponovno pljačka i pali Antiohiju, no ipak mora uzmaknuti pred oporavljenom rimskom vojskom predvođenom pretorijanskim prefektom Makrijanom i generalom Balistom. Osiljeni Makrijan zajedno sa svojim sinom Makrijanom mlađim, koji se proglasio carem, upada s vojskom u Iliriju, gdje ga pobjeđuje Aureol, vojni zapovjednik odan Galijenu. Drugog Makrijanovog sina, Kvijeta, na Istoku pobjeđuje Odenat, kralj Palmire, koji zajedno s kraljicom Zenobijom i sinom Vabalatom, premda formalno priznaje rimsku vlast, u stvarnosti uzurpira velik dio teritorija Carstva.

Usporedo s događajima na Istoku 258. godine Galijen odlazi iz Galije u Panoniju, gdje s Aureolom guši pobunu Ingenua. Njegovu odsutnost koristi Postum, koji na teritoriju Galije, Hispanije i Britanije osniva neovisno carstvo

¹³ O skupnim nalazima novca tog vremena u Hrvatskoj i šire vidi: KLEMENC, 1936.; DUKAT, MIRNIK, 1978.

¹⁴ Povijesni pregled koji slijedi temelji se na sljedećim tekstovima: DE REGIBUS, 1931.; BERSANETTI, 1932.; MOMIGLIANO, 1936., 639.

proglasivši se carem. Galijen je nekoliko puta bezuspješno pokušavao vratiti izgubljene teritorije, ali se potom, osobito nakon tragičnih događaja na Istoku, ipak usredotočio na očuvanje onog dijela Carstva koji mu je ostao, no koji je sve više tonuo u bijedu i siromaštvo. Godine 267. pritisak vanjskog neprijatelja postao je veoma ozbiljan. Postumove legije prijetile su sjevernoj Italiji, a Goti su opet upali na Balkanski poluotok. Gote pobjeđuju Galijen i Klaudije II., dok se galskim legijama suprotstavljao Aureol. Aureol, međutim, izdaje Galijena i s vojskom iz Retije upada u Italiju. U bici kod Pons Aureolia (Pontirolo) Galijen odnosi pobjedu, a Aureol se povlači u Milano. Slijedi opsada grada, koja je nakratko prekinuta 24. ožujka 268., jer je u logoru došlo do Galijenova ubojstva. Novim carem proglasio se Klaudije II., koji uspješno završava opsadu Milana pogubivši Aureola. Car tada šalje brata Kvintila zajedno s generalom Aurelijanom na Gote u Trakiju, a sam se suprotstavlja Alemanima kod Lago di Garda i pobjeđuje ih. Godine 269. Klaudije pokušava provesti neke civilne reforme, koje su prekinute kad je u Makedoniju upala velika vojska od preko 300.000 Gota. Vještim vođenjem bitke koja se odigrala kod današnjeg Niša, Klaudije je izvojevao briljantnu pobjedu, zbog koje je dobio nadimak Gotik. Ta je pobjeda, međutim, bila skupo plaćena, jer su Goti sa sobom donijeli kugu, koja je poharala rimsku vojsku. Od kuge je obolio i sam car Klaudije Gotik, koji umire u travnju 270. godine. Na prijestolju ga je naslijedio brat Kvintil, koji se nalazio u Italiji kad su legije iz srednje Europe Aurelijana proglasile carem. Uvidjevši Aurelijanovu nadmoć i našavši se u bezizlaznoj situaciji, napušten od svoje vojske, Kvintil je počinio samoubojstvo nakon vrlo kratke vladavine.

Na monetarnom planu pri kraju zajedničke vladavine Valerijana i Galijena dogodile su se promjene nagore, što nije ni čudno s obzirom na teške političke prilike i opću društvenu krizu. Presijecanje bitnih komunikacija koje su povezivale različite dijelove Carstva kao i gubitak nekih rudnika, doveli su do teškoća u opskrbi srebrom. To je uvjetovalo kovanje antoninijana, od bijele legure, s veoma malim postotkom srebra (samo 3-4 posto).¹⁵ Srebrni premaz koji je karakterističan za antoninijane ranijih desetljeća trećeg stoljeća sada tek neznatno prekriva površinu ovog novca. To je razdoblje među viganjskim antoninijanama zastupljeno s jednim primjerkom, što se jasno vidi po završetku legende reversa, AVGG, čime se ukazuje na vladavinu dvojice careva (kat. br. 1). Ni za samostalne Galijenove vladavine kvaliteta antoninijana nije se popravila, te se u stvarnosti više i ne može govoriti o srebrnom novcu. Gubitak nekih službenih carskih kovnica natjerao je Galijena na otvaranje kovnice u

¹⁵ MATTINGLY, SYDENHAM, 1927., 8.

Sisciji, kako bi zadovoljio veliku potražnju za novcem čija je vrijednost bivala sve manja.¹⁶ Iz tog razdoblja potječe najviše primjeraka viganjskih antoninijana (kat. br. 2-12), među kojima su i dva s likom Galijenove žene Salonine (kat. br. 11-12). Galijenov nasljednik Klaudije Gotik za svoje kratke vladavine obilježene stalnim ratovima jednostavno nije imao vremena za monetarne reforme, te su antoninijani u to doba, uključujući i kratkotrajnu Kvintilovu vladavinu, dosegli najniži stupanj vrijednosti (kat. br. 13-16).¹⁷ Oni su uglavnom malih dimenzija, kovani od lošeg metala, često s grotesknim prikazima, a imitiraju ih i različite neslužbene barbarske kovnice.¹⁸ Premda im je Aurelijan monetarnom reformom donekle podigao vrijednost i kvalitetu izrade, oni više nikad nisu dosegli razinu koju su imali u prvoj polovici trećeg stoljeća.

Kako se živjelo i što se za tih teških političkih i gospodarskih potresa događalo u Vignju, možemo samo nagađati. Pretpostavljamo da stanovništvo ovoga kraja nije živjelo spokojno, s obzirom na česte unutrašnje sukobe i građanske ratove koji su se vodili, te na stalnu opasnost od upada barbara na teritorij Carstva. Nespokoju je sigurno pridonosilo i gusarenje, od kojega su često stradavala mjesta uz obalu. Ono je uvijek uzimalo maha u nesigurnim vremenima, kada je središnja vlast bila uzdrmana i zaokupljena vlastitim problemima, te mu se nije bila u stanju efikasno suprotstaviti.

S obzirom na tipološku srodnost i vremensku bliskost viganjskih antoninijana, vrlo lako je moguće da je riječ o skupnom nalazu novca ili o dijelu većeg skupnog nalaza, koji je u nekom kasnijem razdoblju, tj. onda kada antoninijani više nisu služili kao platežno sredstvo, pronađen i iskorišten u svrhu ukrašavanja dijela nošnje. Na žalost, nepoznavanje okolnosti nalaza onemogućuje nas da sigurno utvrdimo kada je i tko taj novac iskoristio u tu svrhu. Ipak, viganjski antoninijani još su jedno značajno svjedočanstvo o životu ljudi ovoga kraja u rimsko doba. Štoviše, oni upozoravaju na mogućnost nalaza mnogih drugih spomenika, te su svakako poticaj da se u Vignju izvrši temeljita reambulacija terena i, ako bude potrebno, provedu sustavna arheološka istraživanja.

¹⁶ ALFÖLDY, 1927.-28.

¹⁷ MATTINGLY, SYDENHAM, 1927., 8.

¹⁸ Neki primjerci novca cara Kvintila, što je slučaj i s primjerkom iz našeg kataloga, nešto su većeg promjera, no kvaliteta metala od kojeg su kovani izrazito je loša.

KATALOG NOVCA:¹⁹

Galijen 253.-268. godine.

1. Kovan u rimskoj kovnici 257. - 258. godine. 2,60 gr., 21 mm.

Av. IMP GALLIENVVS P F AVG G M

Poprsje sa zrakastom krunom, plaštem i oklopom desno.

Rv. [P]AX AVGG

Pax stoji lijevo, držeći maslinovu grančicu u desnici i žezlo u ljevici. U polju lijevo V.

RIC 157

2. Kovan u rimskoj kovnici od 260. godine. 2,09 g, 22 mm.

Av. GALLIE[NVS] AVG

Glava sa zrakastom krunom desno.

Rv. DIANA CONS A[VG]

Jelen ide lijevo. U odsječku X.

RIC 179

3. Kovan u rimskoj ili siscijskoj kovnici od 260. godine. 1,82 g, 20 mm.

Av. [GALLIENVVS] AVG

Glava sa zrakastom krunom desno.

Rv. FORTVNA [REDVX ili RED]

Fortuna stoji lijevo, držeći kormilo u desnici i rog obilja u ljevici.

RIC 193 ili 572

4. Kovan u rimskoj kovnici od 260. godine. 2,09 g, 19 mm.

Av. GALL[IEN]VS AVG

Glava sa zrakastom krunom desno.

Rv. MART[I PACIFE]RO

Mars stoji lijevo. U desnici drži maslinovu grančicu, a u ljevici koplje i štit. U polju lijevo A.

RIC 236

5. Kovan u rimskoj kovnici od 260. godine. 1,75 g, 18,5 mm.

Av. Legenda nije vidljiva.

Glava sa zrakastom krunom desno.

Rv. ORIEN[S] AVG

Sol stoji lijevo, podignute desne ruke, držeći bič u ljevici. U polju lijevo Z.

RIC 249

¹⁹ Fotografije novca izradio je gospodin Zoran Alajbeg, te mu ovom prigodom iskreno zahvaljujem.

6. Kovan u siscijskoj kovnici od 260. godine. 3,56 g, 21 mm.
Av. GALLIENVVS AV[G]
Glava sa zrakastom krunom desno.
Rv. PAX [AV]G
Pax stoji lijevo, držeći maslinovu grančicu u desnici i žezlo u ljevici. U polju lijevo S, desno I.
RIC 575

7. Kovan u siscijskoj kovnici od 260. godine. 2,51 g, 19 mm.
Av. GALL[IE]NVS AVG
Glava sa zrakastom krunom desno.
Rv. PA[XA]VG
Pax stoji lijevo, držeći maslinovu grančicu u desnici i žezlo u ljevici. U polju lijevo S, desno I.
RIC 575

8. Kovan u rimskoj kovnici od 260. godine. 2,45 g, 21 mm.
Av. GALLIENVVS AVG
Glava sa zrakastom krunom desno.
Rv. VICTORI[A] AE[T]
Viktorija stoji lijevo, držeći vijenac u desnici i palminu grančicu u ljevici. U polju lijevo Z.
RIC 297

9. Kovan u rimskoj kovnici od 260. godine. 2,48 g, 18 mm.
Av. GALLIE[NVS AVG]
Glava sa zrakastom krunom desno.
Rv. VIR[TVS] AVG
Vojnik stoji lijevo. Desnicu naslanja na štit, u ljevici drži koplje. U polju desno VI.
RIC 325

10. Kovan u rimskoj kovnici od 260. godine. 2,16 g, 19 mm.
Av. [GA]LLI[E]NVS [AVG]
Glava sa zrakastom krunom desno.
Rv. [VIR]T[V]S A[VG]
Vojnik stoji lijevo. Desnicu naslanja na štit, u ljevici drži koplje. U polju desno VI.
RIC 325

Salonina, žena Galijenova

11. Kovan u siscijskoj kovnici od 260. godine. 2,01 gr. 20 mm.
Av. SALONINA [AVG]
Poprsje s dijademom i plaštem na polumjesecu desno.
Rv. IVNO R[EGINA]
Junona stoji lijevo, držeći pateru u desnici i žezlo u ljevici.
RIC 76

12. Kovan u rimskoj kovnici od 260. godine. 2,00 g, 18 mm.

Av. SALONINA A[VG]

Poprsje s dijademom i plaštem na polumjesecu desno.

Rv. VENVS V[ICTRIX]

Venera stoji lijevo, s kacigom u desnici i kopljem u ljevici. Uz noge joj je prislonjen štit.

RIC 31

Klaudije Gotik, 268. - 270. godine.

13. Kovan u siscijskoj kovnici. 2,53 g, 20 mm.

Av. [I]MP CLAVDI[VS] AVG

Poprsje sa zrakastom krunom i oklopom desno.

Rv. PR[OVIDEN] AVG

Providencija stoji lijevo, držeći štap u desnici i rog obilja u ljevici. Do nogu joj je kugla. U polju desno T.

RIC 187

14. Kovan u rimskoj kovnici. 2,59 g, 22 mm.

Av. [I]MP C CLAVD[IVS] AVG

Poprsje sa zrakastom krunom i plaštem desno.

Rv. VICT[OR]IA AVG

Viktorija ide lijevo, držeći vijenac u desnici i palminu granu u ljevici. U polju lijevo A.

RIC 106²⁰

15. Kovnica se ne može sigurno utvrditi. 2,52 g, 18 mm.

Av. [?]LAVDI[VS] AVG

Glava sa zrakastom krunom desno.

Rv. Istrošen

RIC ?

Kvintil, 270. godine.

16. Kovan u rimskoj kovnici (vjerojatno greškom dva puta otkovan). 2,43 g, 22 mm.

Av. [IMP] C M AVR] CL QVINTILLVS AVG

[IMP] C M A]VR CL QVINTILL[VS] AVG

Dvije glave sa zrakastom krunom desno.

Rv. PA[XAV]GVS[TI]

Nazire se Pax, koja stoji lijevo, držeći maslinovu grančicu u desnici i žezlo u ljevici.

RIC 26

²⁰ U RIC u oznaka oficine A ima samo u kombinaciji s legendom aversa IMP CLAVDIVS AVG (105)

KRATICE

Bull. dalm. - Bulletino di archeologia e storia Dalmata, Spalato

E. I. - Enciclopedia Italiana, Roma

Num. Köz. - Numizmatikai Közlöny, Budapest

RIC - Roman Imperial Coinage, London

VAHD - Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, Split

LITERATURA

Alföldy, 1927.-28.

A. ALFÖLDY, Siscia I: Die Prägungen des Gallienus, Num. Köz. 26-27, 1927.-28., 14-48.

Bersanetti, 1932.

G. M. BERSANETTI, Gallieno, E. I. XVI, 1932., 326-327.

Bjelovučić, 1921.

N. Z. BJELOVUČIĆ, Povijest poluotoka Rata (Pelješca) sa dijelom povijesti Zahumlja (Hercegovine) i Dubrovačke republike, Split, 1921.

Bulić, 1901.

F. BULIĆ, Ritrovamenti antichi a Viganj, Bull. dalm. 24, 1901., 124.

De Regibus, 1931.

L. DE REGIBUS, Claudio II, E. I. X, 1931., 548.

Dukat-Mirnik, 1978.

Z. DUKAT-I. MIRNIK, Skupni nalazi novca od 1936. do danas, Numizmatika, Spomen izdanje 1928-1978., Zagreb, 1978.

Fisković, 1953.

C. FISKOVIĆ, Arheološke bilješke s Pelješca, VAHD, LV, 1953., 217-237.

Klemenc, 1936.

J. KLEMENC, Nalazi novca u Jugoslaviji 1910-1936., Numizmatika, II-IV., 1934.-1936., Zagreb, 1936.

Mattingly-Sydenham, 1927.

H. MATTINGLY-E. SYDENHAM, *The Roman Imperial Coinage (RIC)*
V. 1, London, 1927.

Momigliano, 1936.

A. MOMIGLIANO, *Roma (Età Imperiale)*, E. I. 1936., 628-654.

Rapanić, 1972.

Ž. RAPANIĆ, *Antički brod s teretom keramike kod Vignja*, *Zbornik otoka Korčule*, sv. 2, Zagreb, 1972., 141-148.

Piteša-Šarić, 1992.

A. PITEŠA-A. ŠARIĆ, *Gajine u Kaštel Sućurcu u: Starohrvatski Solin (katalog izložbe)*, Split, 1992., 99-101.

THE ANTONINIANI FROM VIGANJ ON PELJEŠAC PENINSULA

(S u m m a r y)

Viganj is a settlement on the southwestern part of the peninsula of *Pelješac* in a secluded cove about seven kilometres away from *Orebić*, the largest settlement on the peninsula. The place has always been attractive for people for its favourable living conditions, particularly the sources of drinking water. Therefore it is no wonder that there have been human life traces since prehistoric times. Since the Roman Period there have been numerous archaeological finds, coins being some of them. The coins dealt with in this work were bought from a private person during the research of a Roman shipwreck near the cape called *Rt Sv. Ivan*.

The work deals with sixteen samples of *antoninian*, the oldest of them belonging to the period of the common rule of the emperors *Valerianus* and *Gallienus*, and the newest sample from the period of the emperor *Quintilianus*. They belong to the period between 257 and 270. Ten samples can be proved to have been forged in a Roman forge, four come from a Siscian forge, while the place where two samples were forged can not be precisely determined, because they are worn-out. All these coins have at least two perforations, some even three. It means that in a later period a decoration of a part of a costume, which was their secondary use. A number of round perforations indicate that they were not used as pendants, but were firmly fixed onto the background. They probably decorated a part of clothes, a belt or headgear. In Dalmatia a number of perforated Roman and Byzantine coins were found on the old Croatian graveyard, at *Gajine* near *Kaštel Sućurac*, dated in the 9th century. Decoration with coins have remained until the present time, and therefore it is very difficult to determine when the *antoninians* from *Viganj* were used for that purpose, even more so because the conditions under which they were found are not known.

The period in which these coins are dated is one of the most dramatic periods in the Roman Empire history. Those were hard years when the foundations of Rome shattered seriously, and the complete ruling system was shaken. Therefore it is not strange that *skupni nalazi novca*, dated in that period, are quite frequent, although they do not necessarily reflect a political crisis or immediate danger of war. There is a number of such finds known of in Croatia, some with fewer some with more coins, even with a thousand samples. As they are close in type and period with the *Viganj antoninians*, they may well belong to this category of coin finds.

Translated by Maja Cambj

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

